

C/2025/3192

2.7.2025

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité

Stijging van de vervoers-, energie- en huizenprijzen: de rol van hoogwaardige openbare diensten bij de aanpak van de hoge kosten van levensonderhoud

(initiatiefadvies)

(C/2025/3192)

Rapporteur: **Thomas KATTNIG**

Besluit van de voltallige vergadering	5.12.2024
Rechtsgrond	Artikel 52, lid 2, van het reglement van orde
Bevoegde afdeling	Afdeling Vervoer, Energie, Infrastructuur en Informatiemaatschappij
Goedkeuring door de afdeling	7.4.2025
Goedkeuring door de voltallige vergadering	30.4.2025
Zitting nr.	596
Stemuitslag (voor/tegen/onthoudingen)	154/13/26

Preamble

Dit advies maakt deel uit van een breder pakket EESC-adviezen over de crisis in verband met de kosten van levensonderhoud. In dit pakket onderzoekt het EESC de verschillende aspecten van deze beleidswestie en doet het een uitgebreide reeks aanbevelingen aan Europese en nationale beleidsmakers, maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden. Het pakket bestaat uit zeven sectorale adviezen ⁽¹⁾, die elk ingaan op een specifiek relevant beleidsterrein. Daarnaast worden in een overkoepelend advies ⁽²⁾ bredere beleidsaanbevelingen gepresenteerd om de crisis in verband met de kosten van levensonderhoud als geheel aan te pakken en veerkracht op te bouwen tegen toekomstige crises.

1. Conclusies en aanbevelingen

1.1. De stijging van de energieprijzen en de daarmee gepaard gaande hoge inflatie hebben sinds 2021 geleid tot aanzienlijke kostenstijgingen in veel sectoren van de economie. Als gevolg daarvan zijn de kosten van levensonderhoud voor burgers en bedrijven drastisch gestegen, wat een navenante invloed heeft gehad op het concurrentievermogen, alsook op de sociale kosten.

1.2. Diensten van algemeen belang (DAB) kunnen ervoor zorgen dat alle individuen en belanghebbenden toegang hebben tot de essentiële diensten die de basis vormen van een fatsoenlijk leven, nu en in de toekomst. Bovendien kunnen deze diensten de gevolgen van inflatie en crises verzachten omdat ze geen winstoogmerk hebben. Het EESC is van mening dat lidstaten behoefte hebben aan flexibiliteit, autonomie en keuzevrijheid om openbare diensten te organiseren in overeenstemming met hun eigen keuzes, behoeften en tradities, waarbij hoge normen zoals kwaliteit, veiligheid, betaalbaarheid en universele toegang moeten worden gewaarborgd.

⁽¹⁾ CCMI/239 Herindustrialisering van Europa — kansen voor bedrijven, werknemers en burgers in de context van de crisis in verband met de kosten van levensonderhoud (in voorbereiding), EESC-advies *De crises te boven komen — maatregelen voor een veerkrachtige, samenhangende en inclusieve Europese economie* (PB C, C/2025/3195, 24.6.2025, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2025/3195/oj>), EESC-advies *Hoe disfuncties van de eengemaakte markt bijdragen tot de stijgende kosten van levensonderhoud* (PB C, C/2025/3189, 24.6.2025, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2025/3189/oj>), EESC-advies *Geleidelijk afschaffen van subsidies voor fossiele brandstoffen en tegelijkertijd het Europese concurrentievermogen waarborgen, de crisis in verband met de kosten van levensonderhoud beperken en een rechtvaardige transitie bevorderen* (PB C, C/2025/3191, 24.6.2025, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2025/3191/oj>), REX/596 *Versnippering van toeleveringsketens en gevolgen voor de kosten van levensonderhoud* (in voorbereiding), SOC/823 *Aanpak van het verlies aan koopkracht en van het risico op toenemende ongelijkheid, uitsluiting en marginalisering* (in voorbereiding), EESC-advies *Stijging van de vervoers-, energie- en huizenprijzen: de rol van hoogwaardige openbare diensten bij de aanpak van de hoge kosten van levensonderhoud*.

⁽²⁾ ECO/660 *Aanbevelingen van het maatschappelijk middenveld om de crisis in verband met de kosten van levensonderhoud aan te pakken* (in voorbereiding).

1.3. In het licht van de recente ingrijpende geopolitieke onrust is het EESC ingenomen met de inspanningen van de Commissie om het begrotingskader van de EU flexibeler te maken. Tegelijkertijd is een bredere aanpak van veiligheids- en defensie maatregelen en van DAB nodig om prioriteit te geven aan groeigerichte overheidsinvesteringen en om te voorkomen dat er een afweging moet worden gemaakt tussen defensie- en sociale uitgaven, met name voor landen met beperkte begrotingsruimte. De verlaging van de subsidies voor fossiele brandstoffen kan op korte termijn soelaas bieden aan kwetsbare huishoudens en duurzamere oplossingen bieden voor koolstofarme elektriciteits- en verwarmingssystemen, renovaties en toegang tot betaalbare DAB. De speciale regels voor DAB en DAEB inzake staatssteun en overheidsopdrachten moeten grondig worden herzien.

1.4. Openbaar vervoer speelt een cruciale rol bij het waarborgen van hoogwaardige, universele en betaalbare mobiliteit. Daarom zijn sociale en ecologische investeringen nodig in multimodaal en onderling verbonden openbaar vervoer. Voorts lijden te veel burgers onder energie- en vervoersarmoede. Om vervoersarmoede te bestrijden zijn een duidelijke definitie, bindende doelstellingen en uitwisseling van beste praktijken geboden. Het Sociaal Klimaatfonds en sociale klimaatplannen zijn ook belangrijke instrumenten om energie- en vervoersarmoede tegen te gaan.

1.5. Het EESC steunt de versnelde uitbreiding van netwerken en hernieuwbare energie aan de hand van snellere en eenvoudigere vergunningsprocedures, inspanningen om grote verbruikers aan te moedigen hun eigen hernieuwbare energie op te wekken en de ontwikkeling van trans-Europese netwerken als kritieke infrastructuur. De vorig jaar ingevoerde hervorming van de elektriciteitsmarkt kan slechts een eerste stap zijn in de richting van een scheiding van elektriciteits- en gasprijzen.

1.6. In de afgelopen twee decennia zijn in de hele EU de huur- en huizenprijzen aanzienlijk meer gestegen dan het gemiddelde besteedbare inkomen, wat neerkomt op marktfalen. Overheidsinvesteringen in toegankelijke en betaalbare huisvesting moeten volgens het EESC een prioriteit zijn voor het nieuwe meerjarig financieel kader (MFK). Vereenvoudiging van de regels, onderzoek en innovatie kunnen de bouw en renovatie versnellen en de kosten ervan verlagen. Bijzondere aandacht moet uitgaan naar sociale en betaalbare huisvesting voor jongeren, omdat zij zwaar worden getroffen door hoge huisvestingskosten.

2. Achtergrond

2.1. In de tweede helft van 2021 begon de inflatie in de EU-lidstaten sterk te stijgen. Het geharmoniseerd indexcijfer van de consumptieprijzen (GICP) bereikte in oktober 2022 in de EU een piek van 11,5 %. In 2023 daalde het GICP in de EU van 10 % tot 3,4 %, om zich in 2024 te stabiliseren op ongeveer 2,5 % ⁽¹⁾. De inflatie blijft echter boven het streefcijfer van 2 %, hoewel de inflatie per lidstaat verschilt.

2.2. De enorme stijging van de inflatie is het gevolg van de toegenomen vraag na de COVID-19-pandemie en de stijging van de energieprijzen vanaf de tweede helft van 2021, veroorzaakt door de voorbereidingen van Rusland voor zijn aanvalsoorlog tegen Oekraïne. De stijging van de energieprijzen heeft in veel economische sectoren tot aanzienlijke kostenstijgingen geleid, wat een navenante impact heeft gehad op het concurrentievermogen. Bovendien zijn de kosten voor huishoudens en bedrijven drastisch gestegen. De koopkracht is gedaald omdat de lasten zijn afgewenteld op de consument. Sinds de tweede helft van 2023 zijn ook de huisvestingskosten een belangrijke factor in de inflatie ⁽²⁾. Diverse geopolitieke en sociale uitdagingen, samen met strenge begrotingsregels en ongelijk verdeelde uitzonderlijke winsten (met name in de energie- en bancaire sector), onvoldoende sociale bescherming en oneerlijk nationaal belastingbeleid hebben in sommige lidstaten bijgedragen tot een toename van de sociale ongelijkheid ⁽³⁾.

2.3. Inflatie leidt tot koopkrachtverlies wanneer de lonen niet in dezelfde mate stijgen. Kwetsbare mensen worden hierdoor onevenredig zwaar door getroffen. In totaal wordt tussen 8 % en 16 % (35 à 72 miljoen) van de mensen in de EU geconfronteerd met energiearmoede ⁽⁴⁾. Vooral vrouwen met een laag inkomen, alleenstaande ouders, gehandicapten, jongeren en alleenwonende gepensioneerden worden hierdoor getroffen. Tegelijkertijd is de armoede onder kinderen aanzienlijk toegenomen, tot 24,8 % in 2023 ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Eurostat: GICP – maandelijkse gegevens (jaarlijks wijzigingspercentage).

⁽²⁾ Eurostat: GICP – maandelijkse gegevens (jaarlijks wijzigingspercentage).

⁽³⁾ Eurostat: Inkomenskwintielratio S80/S20 voor besteedbaar inkomen per geslacht en leeftijdsgroep.

⁽⁴⁾ Gemeenschappelijk Centrum voor onderzoek: Who's energy poor in the EU? It's more complex than it seems.

⁽⁵⁾ Eurostat: Kinderen die met armoede of sociale uitsluiting worden bedreigd.

2.4. De nieuwe EU-regels voor de handel in emissierechten breiden het emissiehandelssysteem (ETS) uit naar de bouwsector en het wegvervoer. In de toekomst zullen de prijzen voor emissiecertificaten stijgen. Het EESC wijst erop dat deze prijsstijgingen moeten worden opgevangen door meer middelen toe te wijzen aan het Sociaal Klimaatfonds en door in de lidstaten aanvullende maatregelen te nemen voor kwetsbare huishoudens en bedrijven, via de sociale klimaatplannen, die snel moeten worden ingediend en nauwlettend moeten worden gevolgd en geëvalueerd.

2.5. De hoge inflatie, die vooral wordt aangedreven door de invoer van fossiele brandstoffen (604 miljard EUR in 2022) ⁽⁸⁾, leidt ertoe dat kapitaal wordt afgeleid naar buitenlandse bedrijven en naar de winsten van grote bedrijven. De situatie is anders voor inflatiegerelateerde loonsverhogingen, aangezien deze extra inkomsten grotendeels in hetzelfde land blijven ⁽⁹⁾.

2.6. Gezien deze economische situatie en de geopolitieke ontwikkelingen wordt concurrentievermogen een belangrijke uitdaging voor Europa. Met de rapporten van Letta en Draghi wil de Commissie de economie van de EU concurrerender maken. Het EESC is van mening dat maatregelen om het concurrentievermogen te vergroten ook moeten bijdragen tot meer welvaart, welzijn voor iedereen en sociale veerkracht.

2.7. In zijn rapport over de toekomst van het concurrentievermogen van de EU benadrukt Draghi hoe belangrijk DAB zijn voor innovatie, duurzame groei, economische zekerheid in de EU en sociale paraatheid op verschillende gebieden, zoals energievoorziening, infrastructuur, onderwijs en opleiding. De vaardigheden en kennis van werknemers zijn een zeer belangrijke factor om blijvend concurrentievermogen te garanderen. In het rapport-Letta wordt gepleit voor een actieplan voor kwaliteitsvolle DAB, die alleen kunnen worden behouden en ontwikkeld met stabiele belastinginkomsten.

2.8. De in Europa aangeboden openbare diensten kennen diverse organisatorische en juridische vormen. Het spectrum varieert van privaatrechtelijke organisatievormen tot de inschakeling van derden via administratieve samenwerking. Zij kunnen worden georganiseerd in contexten als DAB, hetzij op concurrerende markten als diensten van algemeen economisch belang (DAEB), hetzij als niet-economische diensten van algemeen belang die van deze markten zijn uitgesloten.

2.9. DAB dragen aanzienlijk bij tot het creëren van waarde en werkgelegenheid en versterken de veerkracht van de EU, vooral in tijden van crisis, zoals de COVID-19-pandemie en de energiecrisis. In 2021 genereerden DAB 28,4 % van de totale toegevoegde waarde in de EU ⁽¹⁰⁾. Het stimuleren van investeringen in belangrijke gebieden zoals energie en gezondheid verhoogt ook de kwaliteit van DAB. Omdat ze zich richten op het algemeen belang kunnen ze de inflatie beteugelen.

2.10. De toegang tot DAEB maakt deel uit van de grondrechten en de Europese pijler van sociale rechten. Terwijl in beginsel 20 van de pijler de "essentiële" DAB expliciet worden genoemd, worden in andere beginselen van de pijler belangrijke DAB vermeld, zoals onderwijs, huisvesting en hulp aan daklozen, langdurige zorg, inclusie van personen met een handicap en gezondheidszorg. DAB maken deel uit van de gedeelde waarden van de EU in de zin van artikel 14 VWEU, zoals neergelegd in het aan het VEU en het VWEU gehechte Protocol (nr. 26) betreffende de diensten van algemeen belang en in artikel 36 van het EU-Handvest van de grondrechten.

2.11. DAB spelen een belangrijke rol bij de uitvoering van de groene en digitale transitie en bij het garanderen van sociale en economische cohesie en een sociaal rechtvaardige transitie waarbij niemand wordt uitgesloten. Dit zal echter alleen lukken als mensen inzien dat deze transformatie voordelen oplevert voor henzelf, de natuur en de economie, en niet ten koste gaat van werknemers en hun werkplek, sociale zekerheid en de kwaliteit van DAB.

3. Algemene opmerkingen

3.1. DAB kunnen ervoor zorgen dat alle burgers en bedrijven toegang hebben tot de essentiële diensten die de basis vormen van een fatsoenlijk leven, nu en in de toekomst. Het Europees sociaal model met hoogwaardige en betaalbare DAB is van essentieel belang voor de Europese sociale veerkracht, veiligheid en defensie en vormt de basis voor klimaatactie, een veerkrachtige en concurrerende economie en sociale cohesie in de EU. Bovendien kunnen DAB de gevolgen van inflatie en crises beperken omdat ze gericht zijn op het algemeen belang. Lidstaten hebben behoefte aan flexibiliteit en autonomie om openbare diensten te organiseren in overeenstemming met hun eigen behoeften en tradities, waarbij hoge normen zoals kwaliteit, veiligheid, betaalbaarheid en universele toegang moeten worden gewaarborgd.

⁽⁸⁾ Europese Commissie: Actieplan voor betaalbare energie.

⁽⁹⁾ Kollektivvertragsverhandlungen in Zeiten hoher Inflation.

⁽¹⁰⁾ Statistische update over diensten van algemeen belang (DAB), Federaal Planbureau, Belgische overheid, mei 2024.

3.2. Werknemers in openbare DAB en DAEB spelen een sleutelrol bij het vervullen van deze taken. Er moet dringend worden geïnvesteerd in DAB en DAEB om de kwaliteit en betaalbaarheid ervan te verbeteren, universele toegang voor het publiek te garanderen en de economie te stimuleren. Goed ontwikkelde DAB en DAEB helpen mensen en de economie beter door crises heen en vrijwaren veel banen. Financiële en personele middelen moeten worden gewaarborgd, arbeidsomstandigheden moeten aantrekkelijker worden gemaakt, er moet worden gezorgd voor een eerlijke beloning en opleidingsinitiatieven moeten worden gestimuleerd. De deelname van het maatschappelijk middenveld en de sociale partners, en met name de sociale dialoog, moeten worden uitgebreid.

3.3. Een op winst gerichte aanpak van DAEB zonder voldoende regelgeving en toezicht verhoogt vaak de kwetsbaarheid voor crises en beperkt de opties voor beheer. Daarom moet er meer aandacht zijn voor het algemeen belang en het algemeen nut. Adequate financiering van en investeringen in DAB zijn essentieel. In het licht van de toenemende dreigingen moet de EU veiligheid, vrede, de rechtsstaat, mensenrechten en sociale vooruitgang nastreven door middel van een alomvattend veiligheidsbeleid. Als eerste stap steunt het EESC de inspanningen van de Commissie om het begrotingskader van de EU in dit verband flexibeler te maken. Het EESC pleit ervoor deze regel in een bredere benadering toe te passen op veiligheids- en defensie maatregelen en op DAB, teneinde prioriteit te geven aan groeigerichte overheidsinvesteringen en te voorkomen dat er een afweging moet worden gemaakt tussen defensie- en sociale uitgaven. Gezien de economische neergang in de eurozone en in de Unie als geheel is flexibiliteit nodig om de productiviteit en de sociale en ecologische fundamenteën voor het welzijn van toekomstige generaties veilig te stellen en tegelijkertijd de houdbaarheid van de begroting te waarborgen.

3.4. Subsidies voor fossiele brandstoffen blijven de begrotingsruimte van de lidstaten beperken om andere prioriteiten te financieren, zoals hoogwaardige DAB en duurzame langetermijnmaatregelen om de kosten van levensonderhoud te verlichten en het concurrentievermogen van het bedrijfsleven te stimuleren. Een verlaging van deze subsidies op basis van een kosten-batenanalyse kan op korte termijn steun bieden aan kwetsbare huishoudens en duurzamere oplossingen bieden voor koolstofarme elektriciteit en verwarming, samen met renovatie van het woningbestand, vermindering van vervoersarmoede en het aanbieden van hoogwaardige DAB om de prijzen te verlagen.

3.5. Het mededingingsrecht, in het bijzonder de wetgeving inzake staatssteun en overheidsopdrachten, beperkt de manier waarop DAB en DAEB kunnen worden georganiseerd en gefinancierd. De speciale regels binnen het DAEB-pakket⁽¹⁾ moeten grondig worden herzien. Het moet duidelijk worden vastgesteld welke DAB zijn uitgesloten van de wetgeving inzake staatssteun. Voor bepaalde DAEB, zoals huisvesting, gezondheidszorg en sociale diensten, stelt het EESC ook voor om meer staatssteun te verlenen en de compensatietermijnen voor dienstverlening te verlengen. Ter bevordering van de regionale en Europese toegevoegde waarde moeten onderhandse gunningen worden gewaarborgd en uitgebreid door de drempels te verhogen. Zuiver op prijs gebaseerde benaderingen moeten worden afgeschaft, waarbij de beste en meest efficiënte manier om diensten te verlenen wordt aangemoedigd, evenals het beperken van onderaannemingsketens of het opleggen van algemene aansprakelijkheid van de contractant, waardoor belangrijke elementen op EU-niveau worden geharmoniseerd. Bovendien moet de looptijd van contracten voor sociale diensten, die beperkt is tot drie jaar, worden verlengd om te zorgen voor planingsstabiliteit voor zowel aanbieders als klanten.

3.6. Het lokale niveau is gebaseerd op goede DAB, dus is het van essentieel belang om deze ook op EU-niveau op lange termijn te waarborgen. De mitigatie en bestrijding van de klimaatverandering kunnen realistisch gezien alleen worden uitgevoerd als de sociale zekerheid is gewaarborgd. Alleen in een sociaal en economisch veilige omgeving zullen grote delen van de bevolking klimaatactie aanvaarden en steunen.

3.7. Het EESC is ingenomen met de aankondiging van Commissievoorzitter Ursula von der Leyen van een actieplan voor de uitvoering van de Europese pijler van sociale rechten en verwacht dat dit zal bijdragen tot de versterking van DAB.

3.8. Het EESC is van mening dat goede gegevens van essentieel belang zijn om ervoor te zorgen dat DAB voldoen aan de vier hoofdcriteria: beschikbaarheid, toegankelijkheid, betaalbaarheid en toereikendheid. De beschikbaarheid van gegevens is, bijvoorbeeld, van cruciaal belang in de huisvestingssector en bij uitwisselingen tussen DAB, overheden en wetenschappers.

4. Specifieke opmerkingen

Vervoer

4.1. Openbaar vervoer speelt een cruciale rol bij het waarborgen van hoogwaardige, universele en betaalbare mobiliteit. Vooral oudere, jongere en minder welgestelde mensen zijn ervan afhankelijk. Bovendien hebben de stijgende brandstofprijzen als gevolg van de energiecrisis geleid tot een sterke stijging van de kosten voor de economie en forenzen. Daardoor hebben steeds meer mensen te lijden onder mobiliteitsarmoede⁽¹²⁾. Om vervoersarmoede te bestrijden zijn een duidelijke definitie, bindende doelstellingen en uitwisseling van beste praktijken geboden.

⁽¹⁾ Europese Commissie: DAEB-pakket.

⁽¹²⁾ Europese Commissie: Transport poverty: definitions, indicators, determinants, and mitigation strategies.

4.2. Zowel stedelijk als regionaal openbaar vervoer alsook grensoverschrijdend vervoer over lange afstanden moeten worden ontwikkeld om forenzen en reizigers alternatieven te bieden voor autorijden en vliegen. Sociaalecologische investeringen in multimodaal en onderling aansluitend openbaar vervoer moeten dan ook worden vrijgesteld van de begrotingsregels van de EU. Bovendien zal vanaf 2026 een opvolger voor de herstel- en veerkrachtfaciliteit nodig zijn om aanvullende EU-financiering te verstrekken, met inbegrip van een doeltreffende governanceprocedure om met name het spoorwegnet uit te breiden, te verbinden en te moderniseren. Extra financiering en de uitbreiding van de capaciteit van het openbaar vervoer en multimodaal spoorvervoer kunnen het banenverlies in andere sectoren dat het gevolg is van de bijbehorende herstructurering van de economie, beperken.

4.3. Om het goederenvervoer per spoor aantrekkelijker te maken, is een combinatie nodig van infrastructuurmaatregelen, interoperabiliteit, aanpassingen van de regelgeving, financiële stimulansen en technologische innovatie. Het spoor moet betrouwbaarder, goedkoper en flexibeler worden. Tegelijkertijd moeten bedrijven worden aangemoedigd om meer goederen via het spoor te vervoeren.

4.4. De liberalisering van vervoersdiensten in de EU heeft in tal van lidstaten niet het gewenste effect gehad. Er is geen verband tussen de kwaliteit van het openbaar vervoer en het aanbesteden van de dienst. De vrijheid van de lidstaten om te kiezen tussen onderhandse gunning en openbare aanbestedingen moet daarom worden beschermd. Het is belangrijk dat vervoersdiensten van hoge kwaliteit op grote schaal beschikbaar zijn als DAB, zowel in lokaal en regionaal vervoer als in langeafstandsvervoer.

Energie

4.5. In het rapport-Draghi wordt benadrukt dat hoge energieprijzen in de EU een groot concurrentienadeel vormen. Het EESC steunt de versnelde uitbreiding van netwerken en hernieuwbare energie aan de hand van snellere en eenvoudiger vergunningsprocedures, inspanningen om verbruikers aan te moedigen hun eigen elektriciteit op te wekken, de oprichting en bevordering van energiegemeenschappen en de ontwikkeling van trans-Europese netwerken als kritieke infrastructuur ⁽¹³⁾.

4.6. Tijdens de energiecrisis heeft de koppeling van elektriciteits- en gasprijzen geleid tot hogere elektriciteitsprijzen, ook in elektriciteitscentrales die helemaal geen kostenstijgingen hoefden te dragen. De door de EU ingevoerde tijdelijke winstbelasting bleek daarom belangrijk. Energiebedrijven moeten zich meer richten op het algemeen belang en moeten ervoor zorgen dat lage opwekkingskosten tot uiting komen in de rekeningen van consumenten. De vorig jaar ingevoerde hervorming van de elektriciteitsmarkt kan slechts een eerste stap zijn in de richting van een scheiding van elektriciteits- en gasprijzen.

4.7. Het EESC wijst erop dat de hervorming van de elektriciteitsmarkt niet alleen ten doel moet hebben om uiterlijk in 2050 klimaatneutraliteit te bereiken, maar tegelijkertijd in het teken moet staan van het streven om tot voorzieningszekerheid en stabiele en betaalbare prijzen te komen ⁽¹⁴⁾. Energie-efficiëntie blijft een belangrijke rol spelen en is vooral belangrijk voor kwetsbare huishoudens.

4.8. Tussen de 35 en 72 miljoen mensen in de EU hebben te maken met energiearmoede. De lidstaten moeten de huidige verplichtingen nakomen en energiearmoede binnen de sociale klimaatplannen aanpakken. Deze plannen moeten snel worden ingediend, geëvalueerd en nauwlettend gevolgd. Het Sociaal Klimaatfonds moet beter worden gefinancierd. In dit verband vestigt het EESC de aandacht op zijn advies ⁽¹⁵⁾.

⁽¹³⁾ Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité inzake de planning van grensoverschrijdende energie-infrastructuur (verkennd advies op verzoek van het Belgische voorzitterschap van de Raad van de EU) (PB C, C/2024/2100, 26.3.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/2100/oj>).

⁽¹⁴⁾ Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité — De toekomst van de levering en tarifiering van elektriciteit in de EU (initiatiefadvies) (PB C, C/2025/1187, 21.3.2025, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2025/1187/oj>).

⁽¹⁵⁾ Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité “De energiearmoede aanpakken en de veerkracht van de EU: uitdagingen vanuit economisch en sociaal oogpunt” (verkennd advies op verzoek van het Tsjechische voorzitterschap) (PB C 486 van 21.12.2022, blz. 88).

4.9. Het EESC is ingenomen met het initiatief van de Europese Commissie voor een Europees plan voor betaalbare huisvesting. Hoewel het huisvestingsbeleid onder de bevoegdheid van de lidstaten blijft vallen, wijst het EESC erop dat er dringend behoefte is aan een gecoördineerde EU-respons om het tekort aan betaalbare en duurzame huisvesting aan te pakken.

Huisvesting

4.10. In de afgelopen twee decennia zijn in de hele EU de huur- en huizenprijzen aanzienlijk meer gestegen dan het gemiddelde besteedbare inkomen, wat neerkomt op marktfalen. Het gezamenlijke Europese bezuinigingsbeleid na de financiële en economische crisis van 2008 heeft het vermogen van nationale, regionale en lokale overheden om te voorzien in betaalbare, fatsoenlijke huisvesting aanzienlijk beperkt. Dat heeft ertoe geleid dat er in Europa minder woningen op de markt zijn ⁽¹⁶⁾. Gentrificatie en de grijze economie, bijvoorbeeld huren in het zwart, evenals gouden visa, kortetermijnverhuur en massale opkoop door grote investeringsfondsen hebben de situatie in sommige landen en steden nog verergerd. In dit verband vestigt het EESC de aandacht op andere verzoeken die zijn gedaan in zijn advies ⁽¹⁷⁾.

4.11. Het EESC verzoekt de Commissie om de lidstaten te ondersteunen door waar nodig aanbevelingen te doen voor het opzetten van een instrumentarium om uit de hand gelopen stijgingen van de huurprijzen te beteugelen, met inbegrip van wettelijke huurregeling, een heffing op leegstaande woningen met het oog op verhuur, instrumenten op het gebied van ruimtelijke ordening, zoals het belasten van herbestemmingswinsten en speciale bestemmingsplannen voor sociale huisvesting, fiscale stimulansen voor het renoveren van woningen, meer sociale woningen en beperkingen op vergunningen voor kortetermijnverhuur. In dit verband moedigt het EESC de Commissie aan om het Europees plan voor betaalbare huisvesting (AHP) zo snel mogelijk te presenteren, en daarin speciale aandacht te besteden aan een betere toegang tot betaalbare huisvesting voor jongeren, ouderen en gehandicapten. Maatregelen die op korte termijn nodig zijn, zoals de oprichting van een pan-Europees investeringsplatform voor betaalbare en duurzame huisvesting of wijzigingen in de subsidiewetgeving met betrekking tot bredere toegang tot sociale huisvesting, moeten genomen worden voordat het AHP wordt gepubliceerd.

4.12. Het EESC pleit voor meer manoeuvreerruimte voor langetermijninvesteringen in sociale woningbouw en is van mening dat overheidsinvesteringen in toegankelijke en betaalbare huisvesting een prioriteit moeten zijn in het volgende MFK en niet mogen worden onderworpen aan de schuldregels die zijn vastgelegd in de begrotingsregels van het stabiliteits- en groeipact. Publiek-private partnerschappen kunnen ook bijdragen aan de financiering van betaalbare huisvesting, zolang ervoor wordt gezorgd dat winsten en verliezen eerlijk worden verdeeld tussen de investeerders. Gemengde financiering waarbij ook particuliere investeerders worden betrokken, is alleen een optie wanneer is gegarandeerd dat de financiering transparant is en de overheid niet in ongerechtvaardigde mate duurder uit is dan in geval van overheidsfinanciering. Bij dergelijke gemengde-financieringsmodellen is het nog belangrijker dat rechten en plichten helder worden omschreven, aansprakelijkheidskwesties worden verduidelijkt en er een efficiënt en snel systeem voor conflictoplossing wordt opgezet, om extra kosten op lange termijn en lastige kwesties omtrent de aansprakelijkheid te voorkomen.

4.13. De financiering van betaalbare en duurzame huisvesting vergt aanzienlijke middelen. Het is zaak de financiële instrumenten te vereenvoudigen en deze meer samenhang te verlenen. In dit verband moeten de middelen van het cohesiebeleid doelgericht worden besteed, zodat het probleem van betaalbare huisvesting wordt aangepakt. Het EESC stelt voor om het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling en het Cohesiefonds systematisch en intensiever te gebruiken voor huisvestingsbehoeften.

4.14. Voor de periode 2024-2029 moet een realistische EU-doelstelling voor sociale huisvesting worden vastgesteld voor de bouw van nieuwe woningen, renovatie of leegstaande woningen. Daartoe moeten de lidstaten onder meer voldoende grond beschikbaar stellen voor niet op winst gerichte huisvesting. Vereenvoudiging van de regels, onderzoek en innovatie kunnen de bouw en renovatie versnellen en de kosten ervan verlagen. Rechtszekerheid is voor investeerders van cruciaal belang.

4.15. Het EESC zou graag zien dat:

- zowel particuliere als publieke investeringen worden aangetrokken;
- de toegang tot hypothecaire leningen voor huishoudens en jongeren wordt verbeterd, inclusief waarborgen om een toename van het aantal particuliere faillissementen te voorkomen;

⁽¹⁶⁾ Europese Commissie: Boosting Investment in Social Infrastructure in Europe.

⁽¹⁷⁾ Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité — Fatsoenlijke, duurzame en betaalbare sociale huisvesting in de EU (initiatiefadvies) (PB C, C/2025/771, 11.2.2025, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2025/771/oj>).

- er een gestroomlijnde regelgevings- en administratieve werkomgeving komt voor bouwbedrijven, met duidelijke regels die de bouwprocessen kunnen versnellen, de bouwkosten kunnen verlagen, de arbeidsomstandigheden kunnen verbeteren, de duurzaamheid kunnen verhogen, kunnen zorgen voor toereikende lonen en de algemene betaalbaarheid kunnen bevorderen;
- meer steun wordt uitgetrokken voor onderzoek en innovatie, alsook voor digitalisering, via het EU-fonds om de productiviteit van de bouwsector te verhogen;
- alle relevante actoren blijven werken aan het vergroten van de aantrekkelijkheid van de sector om iets te doen aan het tekort aan geschoolde arbeidskrachten door de arbeidsomstandigheden, lonen enz. te verbeteren;

4.16. Het EESC roept de Commissie op om sociale huisvesting te erkennen als een cruciaal en veelbelovend instrument voor de uitvoering van een actief huisvestingsbeleid. Het grondrecht op betaalbare, toegankelijke en fatsoenlijke huisvesting voor iedereen moet in het primair EU-recht worden verankerd. Daarnaast moeten huisvestingsindicatoren worden opgenomen in de nationale hervormingsprogramma's en in de stabiliteits- en convergentieprogramma's.

4.17. Ter wille van de keuzevrijheid moeten er ook betaalbare woningen beschikbaar zijn in de buurt van de werkplek. Met het openbaar vervoer naar het werk kunnen reizen is de beste optie voor het milieu en de economie. Ruimtelijke ordening is van essentieel belang om de sociale behoeften in overweging te nemen, de noodzaak om te reizen te verminderen en de levenskwaliteit te verbeteren.

4.18. Het EESC verzoekt alle lidstaten om met de steun van de Commissie het beginsel "eerst woningen voor jongeren" (Housing First for Youth, HF4Y) toe te passen en specifieke programma's op te zetten, zoals het uitbreiden van het aanbod aan betaalbare studentenhuishuizing in universiteitssteden, om meer betaalbare woningen voor jongeren in het algemeen beschikbaar te maken.

Brussel, 30 april 2025.

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Oliver RÖPKE